



# עולמו של ילד

על פי משנתו של גדול  
המחנכים בדורנו  
הרב יחיאל יעקובזון  
שליט"א

## הדרכה בחינוך ילדים להורים ומחנכים

**לימוד השיעורים כראוי מתחילתם ועד סופם, הינו הכרחי להבנת החומר כראוי. סיכום השיעורים הנמצאים בחוברת אינם מהווים תחליף ללימוד השיעורים, ומטרתם היא לרענן וחזרה על החומר הנלמד בלבד!**

מומלץ מאוד ללמוד את השיעורים יחד עם העיון בסיכומים הנמצאים בחוברת, הדבר יתרום מאוד לבהירות של החומר הנלמד. כאשר שומעים את השיעורים דרך הטלפון, העיון בחוברת יועיל גם לריכוז בשעת השיעור.



השמיעה או הצפייה מותרת רק לבני הזוג שרכשו את הקורס. כמו כן השמיעה או הצפייה בשיעורים הינה לשימוש אישי בלבד ולא לשימוש מסחרי. אין להפיץ, להקליט, או לשכתב את השיעורים בשום דרך.

קורס זה נכתב על  
פי משנתו של הרב  
**יחיאל יעקובזון**  
שליט"א

**טלפון:**  
**02-5632998**

**דוא"ל:**  
r0527657630@gmail.com



מכון  
**בני הבית היהודי**  
בהכוונת הרב שמחה כהן שליט"א

**המרכז להדרכות  
בשידוכים, שלום בית  
וחינוך ילדים**



# תוכן העניינים

1 אגרת להורים ולמחנכים

7 שיעור פתיחה

31 שיעור מבוא

51 סיכום השיעורים

141 נספח א' - שיתוף פעולה נכון  
בין ההורים למקום הלימודים

181 נספח ב' -  
פרקי הדרכה למחנכים

תפילת השל"ה הקדוש

חוברת 'עירנות מונעת אסון'

חוברת 'כל הנערים' - כל הסידורים  
הטכניים לשמחת הולדת הבן והבת

הוראות כניסה לקורס

קטלוג הקורסים של המכון

# ההשקפה המשתלשלת ביותר

היה צד באחד השמחות המשפחתיות שהתקיימו בירושלים.

ר' משה חש בטפחות של השכם. כשסובב את ראשו הוא ראה את נתנאל, חברו מילדות, עם חיוך גדול על שפתיו.

"איצו הפתה נעימה" - קרא ר' משה - "בוא שם, הרבה צמן לא התראינו".

הם החליפו חוויות מילדות, ונתנאלו כל אחד של משפחתו של השני.

"כמה ילדים יש לך?" שאל נתנאל.

"שלוש עשרה, בלי שין הרע" - ענה ר' משה בעדינות.

נתנאל נצרך. החיוך על פניו קפא. **"אתה רציני? שלוש עשרה ילדים? אני יש לי שני ילדים, ונטיפול בהם מספיק לי בי ודוחר. איך אתה מתמודד עם שלוש עשרה ילדים?"**

ר' משה צחק קלות: "אכן, לא אמרתי שהיבר קל. צד פורש ממני התמסרות והשקפה ימים וליילות, שימת לב מיוחדת לכל ילד, מעקב אחר מצבו הפיזי, החברתי, וכאובן הרוחני. אך ב"ה אנו עומדים באחריות, ור' יאשיהו לתת לנו כח גם לילדים שלי בבית, וגם לתלמידים שלי בכיתה".

"לתלמידים שלך בכיתה?" - תמה נתנאל - "אתה מלמד בתלמוד תורה?"

"אכן כן" - ענה ר' משה - "אני מלמד בכיתה ו', ויש לי עשרים וחמש תלמידים מתוקים".

נתנאל היה האם. הוא מצא לעצמו מילי תפוצים קר, לרגל ממנו מעט, ולאחר מכן אמר באיטיות: "אני לא עומד לעצוב אותך כל כך מהר. **אתה חייב להסביר לי מה נותן לך את הכח לטפל כל היום בילדים. איך לא קשה לך?"**

ר' משה הרבה קלות, ופנה לנתנאל בשאלה אחרת: "תציג לי, כמה אתה עוסק ספרנות?"

נתנאל התרווח בכסאו, וחיוך רחב התפשט על פניו. היה נראה שהוא המתין לשאלה כזו. "אני עוסק בנפ"ל" - ענה - "קונה נכסים, משכיר אותם, וכשיש הצלחות טובה אני מוכר אותם במחיר נמוך, וקונה במקומם בירות במחיר יקר יותר. הנה שכשיו באו חצי שנה אני צריך לעצוב סכרמאל בשביל לראות שם בירה שנמכרת במחיר מציאות".

"עף כרמאלד?" - תמה ר' משה -  
"שלש שעות נסיעה?! יש לך כח בשבים צה?"

"ברור שיש בצה טרחה, ואפילו טרחה גדולה" - השיב נתנאל -  
"איבד הפקדה משתלמת! יש כאן סכום הגון של תשלום שכירות בכל  
חודש, ובשתכפיל אותה ב 12 חודשים בשנה, ואז 20 שנה קבילה, הרי שיהיו  
בש"ה רווחים נאים ביותר. תציע לי אותה, צה לא שווה?"

"ומה עם הטיפול בקורות? מה קורה אם יש נציגה? מנצחן לא תקין? תשמאל שלאי  
זוכה? למי הם פונים?" - שאול ר' משה.

"הכל מגיע אלי" - השיב נתנאל - "אני רושם את כל התיקונים הנצרכים, שולח  
בשלי מלאכה מתאימה, ופואז שיבצעו את מלאכתם נאמנה. כשיש צורך, אני גם  
מגיע בעצמי לפירה לוווא שהתיקון נעשה על הצד הטוב ביותר".

ותוך כפי פיבור הוציא נתנאל פנקס מכיסו, והקריא: "בירושלים - פירה ברחוב  
צפניה, צריכה איטום פחול מפני הגשם. בבני ברק - פירה ברחוב רבי עקיבא,  
לפצמין טכנאי למנצחן שלאי זוכה. באשקוז - הפירה ברחוב הגפן - צקוקה  
לצביה. באלעד - הפירה ברחוב יהודה הנשיא, יש צורך בתיקון הסורגים. ואז  
הרשימה ארוכה..."

הוא עזר לרגע משלל פיבורו, והמשיך: "כל צה זוכה בלי העבודה של מציות  
שוכרים והטיפול בהם. אני פונה למתווכים, נפגש עם לקוחות ואז שמגיע השוכר  
אני יושב לחרתם איתי על חוצה מפורט, בתפילה שיהיה צה שוכר הגון שלאי ישנה  
בעיות".

"כל הראש שלי תפוס בקירות" - המשיך נתנאל - "מיה אחרי תפילת שחרית אני  
מתחיל לטפל בכל עסקי הפירות עף שעות הצהריים המאוחרות, ולפצמים אל  
יותר מכך. אם יש פברים פחופים, גם את הערב אני מוכרח להקדיש לעסק הצה".

ר' משה, שעף עכשיו האזין בתשומת לב לכל מילה, ביקש את רשותו של נתנאל  
לשאול אותו שאם אוח: **"תציע לי, איך יש לך כח לכל צה?"** הרי אותה אומר  
שהעיסוק בקירות לוקח ממך את כל היום. אותה טרופ מאוב ברכישת הפירות  
ובכל הטיפול הנדרש בהם. למה לך להעמים על הראש כל כך הרבה? מספיק  
פירה אחת או שתיים, גם מהם יכול לצאת רווח נאה..."

"אותה שואל באמת?" - הציב נתנאל בתמהון - "אני מסכים שצו הפקדה, והפקדה  
שפורשת הרבה צמן וכוח, אבל **ההפקדה הצו משתלמת בסופו של פבר...** יש  
כאן רווח חודשי של עשרות אלפי שקלים בחודש!! התשלומים האלו הם אלו  
שנותנים לי את הכח לקום כל בוקר ולטפל את הפירות שלי  
הפצרות בכל הארץ!"

ר' משה חייק חייק גרוד, ואמר: "אז  
אתה בעצם אומר שאם יש תוצאות שאם  
ההשקפה משתלמת אזי שווה להשקיע, אם לא  
קל..."

"אם כן, זו התשובה לשאלתך: מהיכן יש לי את הכח לטפל כל היום בילדי, וזם  
בתלמידי הכיתה שלי. אתה יודע מה נותן לי את הכח? ההבנה שזו ההשקפה  
המשתלמת ביותר!!"

"ההשקפה הזו מניבה את הרווחים הגדולים ביותר בעולם" - הגביר ר' משה את  
קולו בהתלהבות - "יש לך מושג איזה תועלת יש לי לראות את כל ילדי הולכים  
בדרך התורה והמצוות? האווירה המשפחתית הנפלאה ששוררת בבית הרעים  
המקסימים של הישיבה סביב שולחן השבת, השמחות המשפחתיות שלא נגמרות  
שוים את כל המאמץ וההשקעה!!"

"השבוט שדבר היציא אלי בני הבכור עם אשתו וילדיהם" - נהנה ר' משה לספר  
- "איצו שבת נפלאה היתה. לא רציתי שיהי תאמר.. אווירה רוחנית מקסימה!  
לפניות מהנכדים הקטנים, מהסיפורים המתקנים שלהם..."

"גם לגבי התלמידים שלי - כמאת בכל יציאה לרחוב אני פוגש אחד מתלמידי  
לשעבר, שכבר צכה להקים בית לתפארת, אני מתעניין בשלממו ונהנה לשמוע  
שהוא מתקדם ואלה מלמד מלמד, כי אני יודע שיש לי חלק גדול בזה. איצו  
שמחה מיוחדת מתפשטת בתוכי בכל פעם מחדש!"

ר' משה צר, נתן שדות לנתנאל לסכל את הדיברים, והמשיך: "וכל זה רק  
"מקדמה". בעולם הבא, לאחר אריכות ימים ושנים, כשאקבל שכר על כל התורה  
שלמדתי, והמצוות והמעשים הטובים שקיימתי, כשאני יבין את גודל השכר הנפלא  
שמעניק הקב"ה, אני ירצה עוד ועוד זכויות, עוד תורה, עוד מעשה טוב. אך מי  
יתן לי אותם? הרי שם זה כבר עולם השכר, לא עולם המעשה?"

"איבא אני רגוע כבר מעכשיו, כי השארת לי כאן השקעה. השקעה טובה שמניבה  
רווחים! כי בזכויות של לימוד התורה של הילדים שלי, עשרות הנכדים ומאות  
נתינים, וכן כל התלמידים היקרים שלי, משוכפלות גם אלי. בכל כמה רגעים מגיע  
עוד "משלוח" של לימוד תורה, של קיום מצווה. כמה אושר! איצו שמחה!"

"לסבב" - סיים ר' משה כשפניו צורחות - "כל אחד עובד וטאל בעולם הזה,  
"אדם לטאל ילד", אך אשרי מי שבחר לו את ההשקפה המשתלמת ביותר,  
המניבה רווחים שלא נגמרים לנצח!!"



# שיעור פתיחה





## שיעור פתיחה

הקב"ה הפקיד בידינו - ההורים והמחנכים - את ילדיו, על מנת לגדלם לתורה, למצוות ולמעשים טובים. להביא אותם לדרגה גבוהה של יראת שמים, אמונה בה', הנאה בקיום המצוות, וכמובן - החדרת אהבת תורה ללא גבולות.

חשובה היא המשימה, וגדול ערכה. מה רב טוב הצפון לנו כאשר אכן נצליח בתפקידנו כהורים ומחנכים ונזכה לראות את בנינו ותלמידיו היקרים עולים במעלות התורה והיראה, עובדי ה' אמיתיים, אוהבי תורה, בעלי מידות טובות, נוחים לשמים ולבריות.

אל לנו להשלות את עצמינו שדבר קל הוא לגדל ילדים לתורה ולמצוות, בפרט בדור האחרון, בו רבו הנסיונות למעלה מראש. תפילות רבות צריכים אנו בשביל שיצליח ה' דרכנו בחינוך הילדים ונזכה לראותם גדלים בתורה וביראת שמים.

כמה שמחה ואושר יש לנו - ההורים, בהגיע תינוק חדש למשפחה. כמה מתוק הוא, זך וטהור. אך הילד גדל - ואיתו גדלות גם הציפיות, וממילא גם האכזבות כאשר הוא לא משביע את רצוננו כל כך.

בתחילה אנו מנסים להיות הורים נחמדים, לבקש מהילד לשמוע לבקשותינו, למרות סירובו אנחנו עומדים על דעתנו. אבל זה לא עובד, מה לעשות, הילד לא שומע, עושה מה שהוא חושב. אין ברירה, עוברים לשיטת המבצעים והפרסים, מבצע לכיבוד הורים, מבצע לשיעורי בית, מבצע לתפילה, מבצע לויתור ומבצע לגמור את הארוחה... וכשקסם





הפרסים חדל, גם סבלנותנו פוקעת. ואז, רמת הטונים בקולנו מתחילה לעלות, בהתחלה הילדים נרתעים, אך מהר מאוד הם מתרגלים לטונים הגבוהים וחוזרים לסורם. בתגובה, אנו מגביהים עוד יותר את הטונים, צועקים, צווחים ומשתוללים, אך לאט לאט הם מתרגלים גם לזה.

לאחר ישיבת חרום בין ההורים, נופלת ההחלטה לעבור לשיטת האיומים, כשהאיומים אינם פועלים, אנחנו מענישים, העונשים דוקא עובדים, כי הילדים פשוט מפחדים... אך אז אנחנו מתחילים לפחד, מה יקרה כשהם כבר לא יפחדו מאיתנו? ואכן לחרדתנו גם זה מגיע, העונשים כבר לא כל כך מרתיעים. אז אנחנו נאלצים להכנע, מגיעים עם הילדים להבנות והסכמות, ומוותרים על חלק מהדרישות. בשלב מסוים אנו מנסים להתחיל שוב, לבקש בנועם ובעדינות, וחוזר חלילה...

כך עוברות עלינו השנים היקרות והנפלאות כל כך של הילדים בגיל הילדות, ואנו עומדים פעמים רבות בפני שוקת שבורה: האמנם כך נגזר עלינו משמים לעבור את שנות החינוך בצורה כזו??

**התשובה היא: לא!! אנו שמחים לבשר לכם שמהיום הכל הולך להשתנות. הורים ומחנכים יקרים - הגעתם למקום הנכון!!**

כאן תקבלו תשובות יסודיות וברורות לכל השאלות שמטרידות אתכם לוודאי. נלמד איך מייצרים משמעת יציבה וחזקה כמו פלדה, ובלי לצעוק או להרים את הקול! באיזה מקרים צריך להעניש את הילד ומהי הזהירות הנדרשת בכך. נרחיב גם על שביל הזהב של ההענקות החומריות, להעניק בלי לפתח תשוקה לחומריות. מהי הדרך הנכונה לחנך את הילד לתורה ולמצוות בלי לגרום נזק לנפשו הרכה. ולסיום - נלמד על החיסון העוצמתי שנוכל להעניק לילדינו מפני פגעי גיל ההתבגרות.

באמצעות שיטת 'שילוב הכלים' הייחודית שהוכיחה את עצמה בשטח בהצלחה רבה בס"ד, יחד נלמד, נחכים, והכי חשוב - נדע שנהגנו בנאמנות בפקדון היקר שהופקד בידנו מאת בורא העולם.

צוות המכון עמל במשך זמן רב לבנות תמונה בהירה של 'חינוך למעשה'. עמל ויגע רב הושקע בעיבוד הדברים, כך שהם יוגשו בצורה הקלה והנוחה ביותר.



הקורס מחולק לשיעורים קצרים, כרבע שעה לכל שיעור, כאשר בכל שיעור נתמקד בנדבך נוסף הבונה את יצירת המופת של החינוך בכללותו.

כאן נלמד את המוטל עלינו לעשות בחינוך, כחלק מההשתדלות שלנו, ויחד עם המון תפילות, שבלעדיהן כמובן אי אפשר לעשות מאומה, נגיע בע"ה להשיגים גבוהים.

אך לפני כן, ברצוננו לבאר בשיעור זה – שיעור הפתיחה – כמה יסודות הנצרכים כהקדמה לחינוך, בגדר 'דרך ארץ' קדמה לתורה'.

### א. מעל הכל – תפילה!

בקורס נלמד בע"ה כלים על המועילים להצלחה בחינוך, אך תמיד צריך לזכור שכל זה רק בגדר השתדלות. בלי תפילה קבועה לבורא העולם – לא נצליח לעשות דבר!

ישנן אמהות שמתעצלות לומר פרקי תהלים או להתפלל בתפילת שמונה עשרה של 'שחרית' עבור הצלחתן והצלחת בניהן, כי הן חושבות שרק לתפילות הנאמרות בדמעות שליש ובכוונה עמוקה, כפי שהן ראו אצל הסבתות, ישנה השפעה, אך לפסוקים הנאמרים ללא כוונה וללא התבוננות אין כל תועלת.

זוהי טעות גמורה – מבהיר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (בספר אהל מרים – חינוך) – בתפילות שלנו, גם כשאנן נאמרות בשיא הכוונה, טמונה אנרגיה עצומה, ממש אש! שהרי "תפילות אבות תקנום" (ברכות כו ע"ב) – האבות הקדושים יסדו לנו את עצם התפילה. גם סידור הנוסח של תפילת שמונה עשרה נעשה על ידי קדושי עליון: "מאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים, תקנו תפלה על הסדר" (מגילה יח ע"א) – אנשי כנסת הגדולה, וביניהם גם נביאים!

תפילה, אם כן, גם ללא כוונה [מלבד הברכה הראשונה של שמונה עשרה] מהווה מעין 'פצצה' ובכוחה להכניס בתוך האדם גדלות עצומה. כל מילה ממנה נכנסת בראשו ובלבו של האדם [בין של הילד ובין של הוריו...], וכביכול 'שורפת' את כל הזוהמה שבתוכו!



בסוף החוברת הבאנו את תפילת השל"ה הקדוש להצלחה על חינוך הילדים, תפילה מיוחדת הכוללת הכל. וכאשר נעשה בנוסף את ההשתדלות מצינו – בע"ה נזכה לראות פירות טובים, ילדים מחונכים הולכים בדרך התורה והמצוות.

## ב. לבנות בזמן!

**היה זה בסוף מלחמת העולם הראשונה.** פולין, שהייתה מאות שנים כפופה לשלטונו של הצאר הרוסי, פרקה את עול שכנתה, וזכתה לעצמאות ולשלטון דמוקרטי לתקופה של למעלה מעשרים שנה.

עם תום המלחמה, ישבו נציגי הצדדים – רוסיה ופולניה – לשולחן עגול, על מנת לקבוע ולשרטט את הגבול ביניהן.

באחת העיירות הקטנות שלצדי הגבול בין רוסיה ופולניה, שכנה עיירה בעלת יישוב יהודי בולט, שמצאה עצמה מתוחמת כולה בתוך פולניה. אבל בית העלמין היהודי, נמצא בצדו השני של הגבול, בצד הרוסי. **קו הגבול ששורטט, חצה והפריד בין העיירה לבין בית הקברות שלה.**

ואז התעוררה בעיה: יהודי נפטר, הארון נישא כדרכו בידי מלווי לבית העלמין שמעברו השני של הגבול, אבל בהגיעם לקו התחום, עצרום השומרים הרוסיים ולא הניחום לעבור. שום טענות ומענות לא הועילו – **שומרי הגבול בשלהם: "חפשו לכם בית קברות חילופי, בתוככי פולניה!"**

לאחר דין ודברים, נקבע ששטח בית העלמין עצמו אכן יישאר בתחומי רוסיה, אבל בשעת הלוויה תינתן זכות מעבר למשך שעה לנפטר ולמספר מלווים מוגבל.

**היהודים, כידוע, הנם עם בעל חוש מסחרי מפותח.** כמה מן הסוחרים היהודים שבפולניה, הריחו שכאן צפויה להם הכנסה טובה. רוסיה שלאחר המהפכה, הייתה שרויה במחסור עמוק, מצרכי יסוד פשוטים ביותר היו חסרים בה. סבון רחצה רגיל היה, באותו הזמן מצרך נדיר ומבוקש מאוד ברוסיה, וממילא נמכר בה במחירים מפולפלים. **ובכן, מה פשוט יותר מאשר להבריח סחורות בתוך ארון מתים?**





מאחורי בית העלמין, השתרע יער גדול. יצרו אפוא הסוחרים הללו קשר עם עמיתים שמעבר לגבול. הפולנים היו עורכים כביכול לוויה, נכנסים עם הארון לבית העלמין, אבל מתחמקים ממנו מבעד לפרצה שפרצו בגדרו ומטמינים את התכולה המסחרית במקום מוסכם, ביער שמעבר לו. שם כבר המתינו אחרים, שהיו פורקים את הסחורה ומוכרים אותה בתוככי רוסיה במחירים מופקעים.

**בעקבות כך, החלו להיערך בעיירה לוויות יומיומיות, לפעמים אפילו פעמיים ביום.** שומרי הגבול הרוסיים תמהו: עיירה קטנה יחסית וכה הרבה נפטרים? לא ארך הזמן עד שהבינו את אשר לפניהם. אבל מה לעשות? הרי אין זה מן הנימוס לצוות לפתוח ארונו של מת! כי אם חלילה יתברר ששגו, עלולה להתפתח תקרית דיפלומטית חמורה בין הארצות. **החליטו אפוא הנוטרים הרוסיים לעקוב אחר מסעי הלוויות,** אבל הסוחרים הללו, כנראה פקחים וממולחים היו וידעו לחמוק.

**אך יום אחד, הבחין משמר הגבול הרוסי בהלוויה כביכול.** ארבעה אנשים נושאים ארון, אך פניהם, לא לבד שלא הביעו עצב כלשהו, אלא דומה היה שהם יוצאים לטיול של סתם. **מפטפטים היו בחופשיות, אפילו מתבדחים.** תאמר, סבא זקן נפטר אולי לאחר מחלה ממושכת, אפשר שאף הותיר רכוש רב ליורשיו. הם אינם מתעצבים מידי על מותו, ואף על פי כך... בכל זאת, קצת כבוד לנפטר!

הבינו אפוא הרוסים את אשר לפניהם, הפעם ערכו מעקב חשאי מדוקדק, ואכן הבחינו שנושאי הארון מתחמקים עמו בצנעא מבית העלמין לעבר היער הסמוך. החישו הרוסים לשם מארב – **והפעם אכן נתפסו המבריחים 'על-חם'** בשעה שפתחו את הארון והוריקו את תכולתו לתוך בקתה מוצנעת.

משנתגלו להם החיילים הרוסיים ואסרום, **הבינו היהודים היטב את הצפוי להם.** ברוסיה לא היה עוון חמור מאשר 'פשע כלכלי', דבר שכזה נחשב לדידם לא פחות מחתירה חמורה נגד המשטר הקומיניסטי. **ברור היה להם לסוחרים שלא יצאו ידי חובה בפחות מעשר שנות סיביר.**



משעיכלו את שאירע להם, פרצו בבכי סוער, בכריעת ברך וביבבות חנוקות התחננו לפני אוסריהם שיחוסו עליהם, אך לשווא. החיילים הרוסיים התגלו כקשוחים וחסרי רחמים.

### **ואז פנה אליהם מפקד היחידה ואמר להם:**

**"עכשיו נזכרתם לבכות? עכשיו?! מאוחר מידי... אילו השכלתם לבכות בזמן... אילו הזלתם ולו דמעות בודדות בשעת מעבר הגבול, הן הייתם צולחים את הדרך בשלום ככל קודמיכם!"**

**אכן, צריך לדעת לבכות בזמן...**

והנמשל לענייננו. אנחנו חייבים לדעת, **שעיקרו של המעשה החינוכי הוא בגיל הילדות דווקא.**

בעודו ילד, אם אנחנו ההורים נדע להתייחס ולחנך נכון, **נהיה דמויות נערצות בעיניו**, דמויות שהוא תלוי בהם. לא רק טכנית, הרבה יותר מזה הוא תלוי בנו נפשית. הוא זקוק לאהבתנו, להתייחסותנו אליו.

אנחנו ההורים, נהיה דמויות הראויות לחיקוי בעיניו. אלו הן השנים שבהן אנחנו יכולים לעצב את אופיו, את דרך התנהגותו, את השקפותיו ואת מידותיו.

**מגיל זה ואילך הילד הופך ל'נער', הוא רכש בגרות חלקית ומעז יותר.** זהו אכן הגיל שבו מתרחשות רוב הבריחות של נערים צעירים מבתיהם. בן השש-עשרה, ברצותו לפרוק עול, אינו זקוק לבריחה. הוא כבר למד לעשות ככל העולה על רוחו ובו-זמנית לנצל את מנעמי הבית ואין מי שיאמר לו מה יעשה. בני שתים-עשרה עד חמש-עשרה עדיין אינם מסוגלים לכך, הם העלולים לברוח לכשיחושו לחוצים מדי. חשוב מכך, החל מגיל זה מאבדים ההורים את מרכזיותם בעיניו. הם מפסיקים לשמש עבורו דוגמה להפנמה ולחיקוי, כי הוא נעשה בהדרגה פחות ופחות תלוי בהם. פחות תלוי טכנית ובעיקר רגשית.

והעיקר, בגיל זה הוא נעשה יצור חברותי. מעכשיו, לא הוריו, אלא בעיקר החברה, היא שתקבע עבורו מה נכון ומה לא, מה רצוי ומה בלתי רצוי. היא



תקבע את הסטנדרטים של המקובל, המותר והנכון, והוא יהא זה שיבחר את החברים הנראים לו תואמים לפי הגחמות הנעריות שלו. הבה ננסה להיזכר בימי נעורינו אנחנו – שמא אצלנו לא כך היה?

**בשלב זה, עלולים ההורים להפוך בעיניו למיושנים שכאלה, אנשים שעבר זמנם, 'זקנים' שאינם מבינים עניין, שאינם מתאימים לעידן העכשווי.**

### **האם כגון זה חייב לקרות לנו עם בנינו המתבגרים?**

**כלל וכלל לא!** אמנם ברור, הילד מתבגר וזקוק לעצמאות. לא נוכל עוד להתערב בכל פרט מחייו. ההיפך, מן החכמה יהיה, שלא נתערב להם אלא בהכרחי ביותר. וחשוב מזה, להתערב בתבונה! אנחנו חייבים להכיר בעובדה שבשלב זה, החברה שהוא חלק ממנה היא הקובעת את אורחותיו יותר מעמנו ההורים, ובבואנו להשפיע עליו, עלינו לעשות זאת בהרבה חכמה. בוודאי לא נצליח בכך בדרך של הכתבה, הוא יידע לעקוף אותנו. **כפייה לא מחושבת, עשויה גם לערער את היחסים.**

אבל בהחלט אין זה הכרחי שהנער יתנתק מעמנו ובוודאי לא שיבוז לנו. הדבר מותנה בדרך החינוכית שהובלנו אותו בה עד כה. **אם חינוכנו נכון, לעולם נישאר דמויות הראויות לחיקוי בעיניו. תמיד יהיה אנכפת לו מעמנו.** דעותינו תהיינה חשובות בעיניו, אם כי לא בהכרח מכריעות. ונוכל להמשיך לכוון אותו גם בהמשך.

**"לבנות בזמן" פירוש, להשקיע בחינוך והרבה, בימי הילדות!** כשמתייגעים עם הילד ומתמסרים לחינוכו התקין בעודו קטן, **בדרך כלל אין צפויות בעיות של ממש בהמשך הדרך.** אין כמוהן הבטחות, אבל ככה זה בדרך כלל. מאידך, אם לא חינוכנו בגיל הצעיר, בהגיע גיל הנערו היתמודדויות יהיו מורכבות וקשות יותר.

החל מגיל שנתיים בערך – גיל תחילת הדיבור, זהו פחות או יותר הזמן בו ה'תינוק' הופך ל'ילד', עד גיל שתיים-עשרה – גיל תחילת הנערו.

**עיקרו של החינוך, הוא אפוא עד גיל שתיים-עשרה.** קשיים חינוכיים בגיל מאוחר הם תוצאה של כישלון חינוכי מוקדם יותר. קשיים בגיל





הנערות – יצאו מכלל קשיים והפכו לבעיות... ו'בעיות', כידוע, קשה מאוד לפתור.

מכאן נבין שרוב דברינו בנושא החינוך, **יטיחסו לילד מגיל שנתיים פחות או יותר עד לתחילת גיל הנערות**. ננסה להבין את נפשו, לדעת את צרכיו הרגשיים ומהן הדרכים החינוכיות שהוא עשוי לעכל. ננסה ללמוד גם כיצד להמנע ככל האפשר מטעויות גסות.

אמנם קבענו שהחינוך מתחיל בגיל תחילת הדיבור, קרוב לגיל שנתיים. ועד אז אנחנו פטורים לגמרי?...

ובכן, לא בדיוק. נכון הוא שאנו פטורים מלחנך אותו. בעצם, לא בלבד שאנו פטורים, **אלא שגם אסור לנסות לעשות זאת! תינוק אינו בר-חינוך!** צריך כמובן לאמן אותו ללכת, ללמדו לדבר, לנסות לגמול אותו מן החיתולים וכל כיוצא בזה. אבל לא חינוך במובן שאנו מתכוונים לדבר עליו בסדרת השיעורים הנוכחית.

**למרבית התמהוּן, ניתן לפגוש בהורים המנסים "לחנך" את תינוקם בן השנה. ישנם הורים שאפילו מכים את תינוקותיהם מפני שלא נשמעו להם! זהו פשע של ממש! אכזריות לשמה! נא להבין: תינוק אינו בשל להשיג את מה שהוריו רוצים ממנו!** הדבר היחיד שהוא עלול לקלוט הוא, שהוריו הם יצורים מבהילים שצריך לפחד מהם. זה ישלול ממנו את שמחת החיים וללא ספק יפתח בו שנאה כלפיהם.

הדבר היחיד שניתן לומר בקשר לגיל הינקות הוא: החל מגיל חמשה – ששה חודשים, הוא מתחיל לקלוט, שבידו להניע את הוריו להעניק לו תשומת לב באמצעות בכיו והוא למד לנצל את העובדה הזו. על כן יש לתת את הדעת כבר מגיל זה, **שלא לפנק אותו יותר מדי**. לא להיענות לדרישות מופרזות של תשומת לב.

מאידך, עד לגיל זה, אין התינוק מודע אף לכך. אם התינוק הקטן בוכה – אין ספק שהוא זקוק למשהו, או שכואב לו. יש להעניק לו אפוא ללא התפלספות יתירה. אבל מגיל זה ואילך, אכן יש לקחת בחשבון גם את האפשרות שאינו זקוק לשום דבר ממשי. שהוא פשוט רוצה את הוריו לידו,



שיערסלו אותו, יתעסקו עמו, יפנקו אותו ועדיין, זוהי דרישה כשרה ולגיטימית – אלא אם כן היא עוברת את המידה באופן מופרז. **אבל להציב בפניו דרישות, לצפות שימלא אחריהן ועל אחת כמה וכמה להענישו אם לא מילאן – בשום פנים!**

### ג. חשיבות השלום בית בהקשר לחינוך הילדים

דבר נוסף, חשוב עד מאוד, הקשור בקשר ישיר לחינוך הילדים הוא: שלום-בית בין ההורים, בינם לבין עצמם.

לא ניתן – **פשוט אי אפשר** – לחנך ילד למדות טובות, ליראת שמים, להחדיר לו ערכים כלשהם, **כשהוא נוכח השכם והערב במתחים, כעסים ומריבות בלתי פוסקות בין ההורים.**

נגלה לכם סוד קטן: כשאתם רבים זה עם זה בנוכחות הילדים – הם חשים אשמים במריבתכם! הם משוכנעים שהם הסיבה, שבגללם אתם רבים זה עם זה. הילד בטוח שאילו היה הוא נוהג אחרת, הייתה המריבה נמנעת! כי כשאתם רבים בנוכחות הילד, בלי משים אתם הופכים אותו שופט ביניכם. כל אחד מכם מנסה להוכיח לו שהוא הצודק ובן זוגו הוא ה'רשע'. כשאנו רבים בנוכחות אחרים תמיד אנחנו מתכוונים לכך, לפחות בלא-מודע, וכשעושים זאת בנוכחות הילדים – הם קהל היעד! ההצגה מכוונת אליהם וכל אחד מבני הזוג מנסה 'למצוא חן' בעיניהם. לבד מן התסכול הנוראי שהילד חש במקרים אלו, **ניטעים בו בכך רגשות אשמה נוראיים!**

גם בני זוג החיים בדרך כלל זה עם זה בשלווה ובאושר, גם הזוג המאושר ביותר – רב לפעמים. ולהם נאמר: **אמצו לעצמכם כלל ברזל: לעולם לא בנוכחות הילדים!**

ואם בכל זאת רבנו בנוכחותם – האין לזה תקנה?

התשובה: במידה והמריבות הללו הן דבר נדיר – אכן ניתן לתקן את מירב הנזק. **התפייסו גם כן בנוכחותם!**

ילדכם ראה אתכם כועסים מאוד זה על זה, מטיחים זה בזה מילים כדרבנות, מרימים את הקול ונוזפים האחד ברעהו. הוא צעיר מידי מכדי



להבין שזו התפרצות ספונטנית-רגעית-ארעית. הוא משיג בבירור, שאבא-אמא 'ברוגז' זה עם זה ועלול להיות משוכנע גם למחרת וגם מחרתיים, שהמצב הרוגזני הזה ממשיך. גם כאשר הוא רואה שהעניינים בבית מתנהלים כמימים ימימה, עדיין אינו משוכנע שהשלמתם, בעיניו עדיין הנכם מסוכסכים. העובדה שאתם מנהלים הידברות זה עם זה, לא משכנעת אותו כל הצורך שהריב פסק. הוא עשוי שלא להאמין או לפחות לא להבין, בבללתם אותו! הוא חייב לראותכם בהקדם האפשרי, נינוחים ומחייכים זה לזה. מוטב להסביר לו בפירוש, שהריב של אמש היה אירוע חריג ומקרי ושעכשיו חזרתם להיות חברים טובים, בני-זוג מסורים זה לזה. כתמיד.

הערה נוספת, חשובה עוד יותר. **הורים חייבים להתרגל שלא לסתור זה את דברי זה!** לשדר לילד מסר חד-משמעי שדברי ההורה האחר מחייבים אותו החלטית ללא שום פשרות. מן הדברים המצויים הוא, בעיקר אצל זוגות צעירים בתחילת ההורות, שיש להם גישות חינוכיות שונות. האחד קפדן, השני ליברלי; אחד סלחן והשני עומד על שלו בתוקף. זה לגיטימי! בעצם, כמעט לא ייתכן אחרת.

חילוקי דעות חינוכיים – הם דבר כשר, כמעט מחוייב המציאות! טרם נוצרו שני בני אדם בעלי דעות זהות. אין זה סביר בדורנו שאחד מבני הזוג יוותר החלטית על דעותיו, בוודאי לא בכל הקשור לחינוך הילד, זה הרי בנפשו.

סביר גם שהילד ירגיש בכך ואף עשוי לנצל את זה לטובתו. כשירצה דבר פלוני, יפנה לאבא, וכשייאבה בדבר אלמוני, יפנה לאמא. זה רע – אבל זהו הרע במיעוטו.

עיקר העיקרים הוא: **לא לסתור האחד את דברי רעהו!** נניח שלטעמה של האישה – בעלה קפדן מידי עם ילדיו. לדעתה, הוא אף דורש מהם דרישות בלתי לגיטימיות בעליל. להבנתה, זה עשוי להזיק – לא פחות מלהזיק! – לחינוכו של הילד. ואף על פי כן... גם אם האבא דרש מן הילד דבר "בלתי הגיוני בעליל", אסור – ממש אסור! – לאמא לוותר לו ולרמוז לו שאינו חייב לקיים את הדרישה הספציפית הזו! לחלופין, גם אם האמא ויתרה בדבר





הנראה בעיני האבא ויתור 'הרסני' – אין לו רשות לצוות על הילד ולאלצו לעשות מעשה המנוגד לדברי אמו.

ישאל האב: האם עלי להצדיק תמיד את דברי אשתי, גם כשאינה צודקת? לא בהכרח. אבל אתה חייב לעמוד מאחורי אשתך, כשם שהאישה חייבת לעמוד לצד בעלה. התגובה צריכה להיות: **אבא אמר לך – עשה מה שאמרו!** ללא שום פשרות! לחלופין: **אמא ויתרה לך – אז ויתרה!** וכיוצא בזה להפך. כמובן, הנכם יכולים תוך כדי לרמוז האחד לשני בקריצה קלה שהדרישה או הוויתור אינם מקובלים עליכם. ייתכן שבן-הזוג יקלוט את הרמז ויסוג. אבל אם לא נסוג – אין ברירה, התקפל! את הוויכוחים החינוכיים שביניכם, הניחו לזמן שתמצאו זה עם זה בארבע עיניים.

נפשו של הילד מספיק גמישה ויכולה לעכל גישות חינוכיות חלוקות – בדיוק כשם שמוחו יכול לקלוט שתי שפות בו-זמנית, עם האבא ידבר עברית ועם האמא אנגלית – עם אביו ינהג בדרך אחת ועם אמו בדרך אחרת. **אך בשום פנים אין נפשו מעכלת,** כשהאחד אוסר באותה השעה עצמה בה השני מתיר, כשהאחד תובע והשני אומר לו שאינו חייב לבצע.

מותר לו לדעת, שאביו קפדן ואמו ותרנית. וכשהוא מצוי עם אמו יהא רשאי לנהוג ביתר חופשיות מאשר כשהוא מצוי בחברת אביו. אבל **כששניהם מצויים והאחד אמר מה שאמר – הדברים צריכים להיות ענבור 'קודש קודשים'!**

עלינו להבין חד-משמעית: גם אם אכן הדרישה / הוויתור של ההורה השני הנם "בלתי חינוכיים" – מכל מקום **אין דבר גרוע ובלתי חינוכי יותר מאשר שאחד ההורים סותר את דבריו רעהו ופוקד על ילדו דבר המנוגד לדעת ההורה האחר.** אין נזק חינוכי גדול יותר מאשר ללמד את הילד שהוא רשאי לעבור או לא להתייחס לדברי ההורה השני. **שום דבר אינו שווה לנזק הזה!**

זהו אכן ניסיון קשה. פעמים אף נדמה – ולפעמים זו גם האמת – שההורה האחר אמר את מה שאמר, רק כדי להרגיז את בן-זוגו, ואף על פי כן! את החשבונות ההדדיים הניחו למשמרת לשעות שבהן אין הילדים נוכחים.



מובן, שמאחר מידי להתחיל להתאמן על כך, כשכבר מלאו לילד שנתיים. הנהגה זו אכן דורשת חינוך אישי מקדים. חינוך לכבד את דברי בן-הזוג בכל תנאי גם אם לא בהכרח להסכים.

בני זוג הרוצים לרכוש ידיעה מקיפה וברורה בכל הקשור לנושא שלום הבית, טוב יעשו אם ילמדו את הקורס בנושא העצמה אישית בשלמות הבית, שנמסר על ידי המכון. השיעורים שבקורס זה **מקיפים את כל הכלים הנדרשים לבנין הבית היהודי כראוי:** כיצד מחמיאים, איך מבקרים, מדוע כל כך חשוב לנהל דו-שיח עם האשה, כיצד מנהלים דיון נכון, איך נותנים בצורה נכונה, כיצד הבעל יכול למנוע את אי-ההבנות שבין הכלה לחמותה, ה'התנגשות' שבין דרכם של האיש והאשה בעת ההתפרקות מהמצוקות, ועוד ועוד. כאשר ישנה חוברת המצורפת לקורס בשם 'עשרת הכלים לבנין הבית היהודי', המסכמת את כל החומר הנלמד.

#### ד. חינוך אינו נבנה מהזדמנויות חד פעמיות

במהלך השיעורים, נדגיש את ההתנהגות הנכונה במקרים מסויימים שאותה ראוי לבצע, ונצביע על ההתנהגות השלילית, שממנה אנחנו צריכים להמנע.

אך זאת יש לזכור: גם אם קרה פעם או פעמיים או אפילו קצת יותר, שטעינו בחינוך, לא נהגנו כפי מה שצריך לנהוג, **אם מדובר בטעות חד פעמית ואינה רציפה - שום נזק לא יגרם מכך!**

**הנזק יגיע כאשר הטעות נהפכת לדור חיים,** עוד פעם ועוד פעם - אז הדברים נטמעים אט אט בנפשו הרכה של הילד, ואכן גורמת לנזקים חמורים.

הדבר נכון באותה מידה גם כלפי ההתנהגות החיובית שלנו כלפי הילדים - **אל לנו לצפות לתוצאות חיוביות אם רק מידי פעם ננהג בצורה הנכונה.** כדי לקבל תוצאות טובות, עלינו להיות עקביים! רק כך, במשך השנים נוכל לראות בע"ה פרי בעמלנו.



## ה. אין "שולחן ערוך" לחינוך!

קורס זה לא נועד לשמש 'שולחן ערוך' לחינוך. אין בנמצא דבר כזה. "חנוך לנער על פי דרכו" אמר שלמה המלך. **מן ההכרח אפוא להתאים את הגישה החינוכית לאופי הילד המסוים, ובעצם גם לאופיים של הוריו.**

**מטרתו של קורס זה הוא לעזור את המחשבה,** להציג קשיים חינוכיים מצויים ולגרות את ההורים לתת דעתם עליהם. ה' חנן את כל הורה בכישורים הדרושים לחינוך בניו לתורה וליראת שמיים, אבל **הצלחתו מותנית בראיית העניין כאתגר - כייעוד ראשון במעלה.** התוויית הדרך דורשת יגיעה מרובה והתמסרות ללא שיעור, וכן היא תובעת מאמץ מחשבתי ניכר. לא מובן מאליו שהבנים ימשיכו בדרך האבות. **על ההורים להשקיע את כוחם בהכרת אופי ילדיהם, לחוות את חייהם וחוויותיהם, ללמוד כיצד להלך כנגד רוחו של כל אחד מהם ולהתוות דרכי חינוך תואמות.**

**במהלך הקורס נשרטט גישה כללית, המתאימה לשמש בסיס לדרכי החינוך הראויות בדורנו זה.** אך כאמור, אין הדברים הלכה למשה מסיני ופרטיהם אינם אלא המחשות. על ההורים לעכל את עיקרי המסרים, לשפוט אותם בדעתם ולסנן מהם את הנראה להם נכון והולם. העיקר הוא **להשקיע מחשבה כיצד להתאים את ההצעות להלך הרוח של הבית,** לאופי היחסים שבין ההורה ובין ילדיו ולתכונות הייחודיות של הילד המסוים.

**אין לימוד קורס זה פוטר אפוא מן המאמץ שבחשיבה.** להפך, תקוותנו שהלימוד יביא לגירוי המחשבה. רק כך יש סיכוי שתביא תועלת. **המלצתנו,** ששני ההורים ילמדו יחד את הקורס וידונו ביניהם על טיב ההצעות ויעילותן. וכשיאמצו אותן, ימשיכו לדון כיצד ליישמן בפועל.

אזהרה זו נחוצה מאוד, מכיון שקורס זה מתייחד בכך שהוא מציג מודל אחיד ועקבי - מודל המבוסס על נסיונם של הרבים. אבל יש בייחודיות זו סכנה: היא עלולה לגרום, שהלומד יקבל את הדברים **כתורה מסיני** - בלי עיון, ללא ביקורת ובלי שכנוע פנימי. לכן מקדימים אנחנו להזהיר ולהזכיר:

**אין לקבל וליישם דברים, שאינם מתיישבים על הלב**



כי חינוך איננו מיומנות טכנית. אין הוא מקצוע שדי ברכישת ידע כדי לקנותו. חינוך הוא שילוב של **מוח ולב** – מקצוע שדורש לא רק ידע אלא גם **הבנת הלב**. לאמור: הורה או מחנך טוב הוא מי שמקבל ומיישם רק דברים שעוררו אצלו הבנה פנימית – שהוא **מבין ומרגיש** שהם אכן נכונים. אבל מי שמנסה ליישם כל מה שקרא ושמע – לעולם לא יצליח. לכן אין אדם רשאי לבצע פעולות וליישם המלצות משום שכך הוא למד בקורס, או קרא בספר, כי הדברים אמורים להיות חקוקים בליבו שלו, בשביל שאכן הם יפעלו את פעולתם.

כמדומה, שיש בציטוט הבא כדי להבהיר דברים אלה ולחדדם היטב:

”להגיד לך את האמת, אני מתפלא עליך. אני מתפלא שאתה התאמצת לשכנע את אבא שלי, שיגיד לי שהוא אוהב אותי.

”אתה באמת האמנת שזה יעזור משהו? אתה באמת חשבת שאפשר להוציא חום מקרחון כמו אבא שלי? דווקא כשהוא אמר לי את זה הרגשתי יותר כמה הוא שונא אותי. כי כשהוא אמר את זה הפרצוף שלו היה חמוץ כמו חלב מלפני שבועיים.”

זו דוגמה מאוד פשטנית, ודווקא משום כך מאוד ברורה לענייננו. הן ברור לכל, שההדרכה שקיבל האב בדוגמה זו – ההדרכה, להביע במפורש את אהבתו לבנו – היא הדרכה פשוטה, נכונה וראויה. ובכל-זאת הדרכה זו לא הועילה אלא הזיקה – היא לא יצרה קירוב בין האב לבנו, אלא העמיקה את הניכור ביניהם. תוצאה זו נגרמה משום שהאב לא התחבר אל ההדרכה שקיבל, ולא ביצע אותה מתוך הבנה ותחושה פנימית.

כלומר, הוא לא ניסה **לחשוב ולהרגיש** מדוע חשוב לילד לשמוע שהוא אהוב, וכיצד הוא – האב – יוכל לבטא אותם באמת מתוך ליבו. הוא תפס את ההדרכה שניתנה לו כאילו זו חובה טכנית, וביצע אותה באופן מאולץ כמי שכפאו שד. ביצוע כפוי ומאולץ זה גרם, כצפוי, להחרפת תחושת הניכור והדחייה של הבן, ולא לתיקונה.



אשר על כן אנחנו חוזרים ומבקשים, שבים ומזהירים, שלא **לקבל** את הדברים אלא **לבחון** אותם היטב. ספר או קורס חינוכי איננו יכול להיות מקבץ הוראות ביצוע טכניים, אלא הוא מחייב **את הבנת הלב**.

לכן:

**אם הדברים המוצעים כאן אכן מתקבלים על הלב** – אם הלומד **מבין ומרגיש** שהדברים אכן גם נכונים וגם ישימים – הוא יפיק מהם תועלת רבה. הוא ישכיל לנצל אותם במקום, בזמן ובאופן הנכון.

**ואם הלומד מסתפק ומהסס** – ראוי לו לבדוק את הדברים בשטח, תוך ניסוי וטעייה, ביקורת ובחינה.

**אבל אם הדברים אינם מתקבלים על ליבו של הלומד** ואינם נראים לו – גם אחרי עיון יסודי, התבוננות והתנסות זהירה – חובתו היא להתעלם מהם לחלוטין, כי דברים אלה לא עברו נאמרו.

## סיכום שיעור הפתיחה:

**א. תפילה!** לזכור שכל מה שנלמד בקורס הוא בגדר השתדלות, אבל בלי תפילה קבועה לקב"ה שום דבר לא יכול לעזור. בסוף החוברת יש את תפילת השל"ה הקדוש להצלחה על חינוך הילדים.

**ב. לבכות בזמן!** הזמן העיקרי לחינוך הילדים הוא בתקופת הילדות, **מגיל שנתיים עד גיל שתיים-עשרה בערך**. החינוך ממשיך כמובן גם בתקופת הנערות - אבל נושא אופי שונה. הנער כבר בנה אישיות משלו, אך **אם חונך בילדותו כראוי, הוא ימשיך לחנך את עצמו**, וכחלק מזה, אף ישמע לנו ולהנחיותינו.

עם זאת יש לזכור, שבתקופת הניקות (עד גיל שנתיים בערך) – אין התינוק בר-חינוך! צריך לגדל אותו - לא לחנך! על ההורים לנצל תקופה זו לחינוך עצמי: לטפח את הזוגיות, לפתח הבנה וכבוד הדדי.





**ג. חשיבות השלום בית בהקשר לחינוך הילדים** - קשר ישיר יש בין שלום בית לחינוך ילדים כראוי. כדי שילד יתפתח בצורה בריאה, חובה שירגיש שהוא נמצא בבית יציב וחזק. **לעולם אין להתווכח ולריב בנוכחות הילדים.** בני זוג שרבים ליד הילדים - הילדים בטוחים שזה באשמתם שלהם. גם אם קרה ריב כלשהו, על הזוג להתפייס לידם, ולהסביר להם שזה היה חד פעמי ושחזרתם להיות בני זוג ידידים כמו תמיד.

כמו כן, **אין להעיר לבן הזוג ליד הילדים**, דבר זה מערער את הסמכות של הבן זוג בעיני הילד. מאותה סיבה ההורים גם חייבים להתרגל **שלא לסתור אחד את דברי חברו**. ברגע שאבא או אמא אמרו משהו, גם אם לבן הזוג האחר זה נראה טעות ובלתי חינוכי - **אין דבר גרוע ובלתי חינוכי יותר מאשר שאחד ההורים סותר את דברי בן זוגו השני.**

המציאות בשטח מראה ללא ספק שבית שקיימת בו אחדות ואהבה אמיתית בין ההורים, כבוד הדדי ותקשורת נאותה, יש לו סיכויים רבים פי כמה וכמה להצליח בחינוך הילדים. כאשר חלילה ההורים לא מסתדרים כל כך ביניהם, כשחילוקי הדעות באים לידי ביטוי גם בפני הילדים, כשחסרה ה'שכינה ביניהם' - הרי שהדבר משפיע בצורה ישירה על הילדים.

לכן, רצוי מאוד ללמוד את הקורס של העצמה בשלמות הבית לנשואים, יחד עם חוברת הסיכום 'עשרת הכלים לבנין הבית היהודי', שיצאו לאור על ידי המכון, בו נרכוש יחד ידע מקיף **ביסודות** בנין הבית היהודי, נעמיק בהבדלי תכונות הנפש שבין האיש לאשה, ואז נדע לפרש את התנהגות בן הזוג באור אחר לחלוטין, נבין את נקודת המוצא שלו, ונרגיש איך שחיי הנישואים שלנו מקבלים חיות מחודשת, שתתן כח ועוצמה רבה גם לחינוך ילדינו היקרים.

**ד. חינוך לא נבנה מהזדמנויות חד פעמיות!** טעויות בודדות לא יהרסו את נפש הילד, כמו שהתנהגות נכונה מידי פעם לא תבנה



אישיות טובה. כדי להרוס, צריך עקביות, ולכן אין להבהל אם קרה ומידי פעם טעינו בדרכנו החינוכית. כמו כן כדי להצליח דרושים עקביות והתמדה של התנהגות חיובית לאורך כל הדרך.

**ה. אין "שולחן ערוך" לחינוך!** מטרת הקורס היא לעורר את המחשבה. אין ליישם את הדברים מבלי שהתיישבו לכם על הלב, זה יכול להביא לנזק במקום תועלת. לכן, מי שמרגיש שהדברים מתקבלים על הלב - יכול בהחלט ליישם זאת בשטח. אם הוא מסתפק - יש לו לבחון את הדברים בזהירות. ואם הדברים לא נראים לו - גם אחרי עיון יסודי, התבוננות והתנסות זהירה, עליו להתעלם מהם לחלוטין, כי דברים אלה לא נאמרו עבורו.

## שאלות ותשובות

### א. צורת מסירת הקורס

**שאלה:** האם באמת אפשר לקבל את ההדרכה ברמה הראויה, כאשר החומר הנלמד לא עובר בצורה המקובלת, בהרצאות פנים מול פנים?

**תשובה:** הרצאות רגילות - יעילות אמנם מצד אחד בו המרצה הוא אדם אנושי, אך מצד שני, יש סיכויים גדולים שהמרצה לא יאמר **בכל** הרצאה שלו, את **כל** החומר שיש לו לומר בנושא, ובוודאי שלא באותה חיות, התחדשות והתלהבות המסייעים מאד להחדרת החומר ברמתו הראויה, זאת מכיון שה'שחיקה' הטבעית עושה את שלה.

מסיבה זו, פיתחנו שיטה חדשה להעברת החומר, על ידי שמיעת השיעורים בטלפון או צפייה בהם דרך המחשב ללא צורך בחיבור לאינטרנט, כך שכל אחד מקבל את כל החומר הנדרש, בלי שיחסיר אף פרט אחד.

מעלה נוספת בשיטה זו היא, שכל אחד יכול ללמוד את הדברים בנחת בביתו, בלי להיות תלוי בימים ובשעות אותם קובע המרצה.

בפועל, השיטה ב"ה הצליחה מעל למשוער, והלומדים מדווחים שהם ראו בכך תועלת גדולה, אף יותר מהרצאות רגילות!



סיכום השיעורים, הנמצא בחוברת 'עולמו של ילד' המצורף לקורס, מהווה את ההשלמה המיוחדת לשמיעת השיעורים המלאים, בכך שמספיק לזכור את הסיכום הקצר, ולחזור עליו מידי פעם.

## ג. בסיס חזק ואיתן

**שאלה:** נושא זה של חינוך הילדים, דורש ללא ספק בסיס חזק ואיתן. על פי איזו דרך אתם מוסרים את השיעורים?

**תשובה:** קיימת אמרה מפורסמת: **"אין חכם נבעל הניסיון"**. קבלן מתחיל, עם כל הידע שהוא שמע ולמד, לעולם לא ישווה לקבלן עתיר ניסיון, שכבר בנה עשרות ומאות בתים. הוא כבר יודע היכן מקורות הקושי, וכיצד להמנע מהם, הוא יודע באיזה חומרים להשתמש וכיצד לחבר את היסודות בצורה הטובה ביותר.

מסיבה זו, הקורס שלנו מושתת על פי משנתו של גדול המחנכים בדורנו **הרב יחיאל יעקובזון שליט"א**, שהקדיש את חייו למען חינוך ילדי ישראל, בהכוונתם של גדולי הדור, וצבר ניסיון רב בתחום זה.

בספרו "אל תחטאו בילד" שני חלקים, הוא פורש את נסיונו רב השנים, ומציע כעין 'מודל' חינוכי ברור, אשר הנסיון הורה, שהורים שהלכו איתו יד ביד, הצליחו בס"ד בחינוך הילדים. העקרונות של הספר עובדו, והם מוגשים בזאת לפניכם בצורה ייחודית ומרתקת.

בנוסף, נעזרנו רבות במהלך עריכת הקורס, בספר **"פרקי חינוך"** של הגאון רבי **משה שמעון מירניק** זצ"ל. ספר זה, נכתב על פי משנתו של הרב יעקובזון, ובהסכמתו, **ויש בו אוצר של ממש לכל הורה ומחנך**.

הרב מירניק היה תלמיד חכם והעמיד תלמידים בכולל וישיבת 'תפארת שרגא', ואת השיחות על חינוך ילדים שמסר לתלמידיו, העלה על הספר. המחבר השכיל לפשט בשפתו הייחודית את כל יסודות החינוך ולהגישם בצורה ברורה, ייחודית ומרתקת מאוד, משולב עם סיפורים מיוחדים. הספר מומלץ מאוד לקריאה לכל הורה ומחנך [ניתן להשיגו בחנויות הספרים,

וכן בטלפון 052-7171410 או בדוא"ל: sfarim.miernik@gmail.com]



תודתנו נתונה לבני המחבר זצ"ל, שהסכימו לנו לשלב חלקים נכבדים מהספר בתוך הקורס.

### ג. הדרכה למחנכים

**שאלה:** האם הקורס מעניק הדרכה רק להורים, או גם למחנכים?

**תשובה:** הקורס מיועד הן להורים והן למחנכים! רוב העקרונות שנלמד בע"ה שייכים גם למחנך בכיתה, כמו: משמעת, פרס, עונש ועוד, אלא שהם נמסרים על פי רוב בלשון השייכת להורים, בשביל הנוחות בלבד.

מלבד זאת, בסוף החוברת 'עולמו של ילד' המצורפת לקורס, ישנם פרקי הדרכה למחנכים, מתוך משנתו של הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל.

### ד. חינוך לגיל ההתבגרות

**שאלה:** האם הקורס נותן מענה גם לשינויים העוברים על הילד בגיל ההתבגרות, וכיצד אנחנו – ההורים והמחנכים – צריכים לנהוג כלפיו בגיל זה?

**תשובה:** אכן, גיל ההתבגרות הינו גיל רגיש מאוד. בגיל זה יש כמין ערבוב ובלבול בנפשו של הנער. בתוכו מתמזגים בלי סדר תכונות ילדות ותכונות הבגרות, והדבר מחייב אותנו כהורים להתייחס לכך במשנה זהירות.

בכללות נאמר, שהיחס בגיל ההתבגרות משתנה מ'הורה' ל'חונך'. בגיל זה, אי אפשר לתת לו הוראות כאילו היה ילד קטן כי כבר אין הוא ילד, ומצד שני גם אי אפשר לתת לו עצמאות מוחלטת, שהרי סוף סוף – אין הוא מבוגר. הדרך הממצעת בין שניהם היא יחס של 'חונך'. תפקידו של חונך הוא לדאוג לילד, אך בצורה קצת שונה ואחרת מאשר הורה. ההדרכה לנער תתבצע בעדינות ובזהירות יותר.

אך כמובן שיש צורך בהדרכה מעמיקה יותר, להבין את העובר על נפשו הסוערת של הנער המתבגר, ולנהוג עמו בהתאם לכך נכונה.



לכן, בנוסף לחוברת 'עולמו של ילד' המצורפת לקורס, מצורפת גם חוברת 'בשביל המתבגר', בה תוכלו למצוא פרקי הדרכה והכוונה בחינוך מתבגרים, מאת הרב **אלחנן קרביץ** שליט"א, יו"ר ארגון "שבילים".

## ה. הדרכה להורים עם ילדים 'מתמודדים'

**שאלה:** האם הקורס נותן מענה גם בנושא הנוער של ילדים 'נושרים'? כיצד לנהוג כלפיהם, ובעיקר – מהי הדרך הנכונה להשיבם הביתה?

**תשובה:** אכן, נושא זה של ה'נושרים', או כפי שהמחנכים מעדיפים לקרוא להם 'מתמודדים' [כי נשירה משמעותה הליכה לבלי שוב חלילה, כעלה הנושר מהעץ, ואילו את הנערים האלו ניתן להשיב בס"ד וכפי שהניסיון מוכיח], דורש לימוד מעמיק, הבנה יסודית מה גורם להם 'לנושר', ובהתאם לכך כיצד לנהוג עמם בתקופה קשה זו.

הקורס שלנו אינו עוסק בכך, אך המלצתנו היא לצפות או להאזין לסדנת **"הורות לנוער מתמודד"** מאת הרב **יחיאל פליסקין** שליט"א מנהל מכון 'שתולים', איש חינוך מובהק, שעוסק שנים רבות בתחום החינוך בכלל, ובתחום זה של הנערים המתמודדים בפרט.

חשוב לדעת, שאמנם כל אחד חושב לעצמו 'לי זה לא יקרה', ואכן אנחנו מאחלים בכל לב לכל אחד שבביתו באמת לא יקרה שום דבר, אבל מה לעשות, וגם במשפחות הכי טובות זה קורה!

בנוסף, הניסיון מלמד שהתנהגות נכונה מצד ההורים נבר כשמתגלים הסימנים הראשונים של ה'נשירה' – יכולה לשנות את כל התמונה כולה!! ניתן היה למנוע אלפי מקרים של קלקול חמור, אילו ההורים היו מתחילים עם הקו החיובי בתחילת הקלקול, ולא ממתינים לרגע שאחרי. אבל הבעיה היא שרוב ההורים לא מקבלים הדרכת אמת בזמן הנכון. וגם אלו שמקבלים את ההדרכה בזמן, כלומר בתחילת ההתדרדרות, פעמים רבות מתקשים ליישם אותה, והם נכנסים למלחמה מול הילד, מלחמה שבכל המקרים רק מזיקה, וגורמת לילד לעוד קלקול ודרדרון. רק כאשר ההורים רואים את החורבן המלא של הילד בגודל טבעי מול העיניים, אז הם נעשים בשלים לשינוי.





לכן, על כל הורה שילדיו הגיעו לגיל ההתבגרות לדעת איך מגיבים 'בשעת אמת', כאשר פוגשים ח"ו בסימנים המעידים על 'נשירה'. וכך, אם ח"ו אכן תקרה סטייה קטנה, ונגיב נכון - נדע שהצלנו את חיי הבן שלנו, המשפחה שלנו, והחיים האישיים שלנו. חובה עלינו להפנים את דרך ההתנהגות הנכונה, כבר מעכשיו!!

לקבלת פרטים נוספים אודות הסדנה החיונית הזו, יש לפנות למכון 'שתולים' במספר הטלפון 052-7619738.

## ו. קבלת יעוץ אישי

**שאלה:** למדתי את כל החומר בקורס, ונהנתי מאוד. אך ככל הורה ומחנך, אני נתקל באתגרים שונים עם ילדי ותלמידי. למי אני יכול לפנות לקבלת יעוץ אישי?

**תשובה:** בנושא חינוך הילדים, המכון שלנו עוסק במתן הדרכה בלבד, ולא ביעוץ. המעוניינים לקבל יעוץ, וכן לשאול שאלות בנושאים שלא דובר עליהם בקורס - ניתן לפנות לרב אלחנן קרביץ שליט"א, יו"ר ארגון 'שבילים', לקבלת יעוץ אישי בנושא חינוך הילדים בגיל הרך ובגיל ההתבגרות. [ניתן ליצור קשר עם הרב קרביץ בימים א' - ג' מהשעה 23:00 עד השעה 01:00 בלילה בטלפון: 052-7685383. לשאלות במייל: shvilim@okmail.co.il].

כמו כן ניתן לתאם פגישה עם אחד מיועצי החינוך שהוכשרו על ידי הרב יחיאל יעקובזון שליט"א, על ידי פנייה למכון 'ידידיה' הנמצא בהכוונת הרב יעקובזון [מספר הטלפון של מכון ידידיה הוא: 08-9165050].

## ז. הכשרה ליועץ חינוכי

**שאלה:** למדתי את כל החומר של הקורס, והפנמתי את התובנות החשובות שיש בו. האם אני יכול להיות יועץ חינוכי על פי החומר הנלמד?

**תשובה:** הקורס מיועד להדרכה עבור ההורים והמחנכים בלבד, ואין מטרתו להכשרת יועצי חינוך! בשביל להיות יועץ חינוכי, דרושה למידה רחבה ועמוקה הרבה יותר, מה שלא ניתן לעשות במסגרת קורס זה.



באם הנכם מעוניינים להיות יועצים או יועצות חינוך, יש לפנות למכון 'ידידיה' במספר הטלפון הנ"ל, שבמסגרתו מעניק הרב יחיאל יעקובזון שליט"א קורסים מקצועיים בנושא זה.

## חיתום

בגמרא תענית (ה:) מובא, שרב נחמן ביקש מרבי יצחק שיברך אותו, בשעה שהיה נפרד ממנו. וזו היתה תשובתו:

"אמשול לך משל, למה הדבר דומה – לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצלו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפירותיו, ושתה ממימיו, וישב בצילו. וכשביקש לילך, אמר:

"אילן אילן, במה אברכך? שיהיו פירותיך מתוקין? הרי פירותיך מתוקין! שיהא צילך נאה? הרי צילך נאה! אלא: יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך".

גם אנחנו נברככם, הורים יקרים, שכל נטיעות שנוטעים ממכם – יהיו כמותכם...

**בברכת הצלחה רבה**  
**מכון "בנין הבית היהודי"**



# סיכום השיעורים

סיכום בקצרה של כל השיעורים שנלמדו בקורס



## תוכן השיעורים

### השלב הראשון: כלי הבסיס - חום ואהבה

שיעור א / חום ואהבה (א) - חשיבות השימוש בכלי 'חום ואהבה' . . . . . 51

שיעור ב / חום ואהבה (ב) - מנין לו לדעת?? . . . . . 55

שיעור ג / חום ואהבה (ג) - חום ואהבה למעשה . . . . . 57

שיעור ד / חום ואהבה (ד) - התשובות למניעות מהענקת חום ואהבה . . . . . 61

שיעור ה / חום ואהבה (ה) - גילויי חיבה מפורשים . . . . . 63

### השלב השני: כלי העידוד - עיקר החינוך

שיעור ו / העידוד עיקר החינוך (א) - חשיבות העידוד הקבוע . . . . . 65

שיעור ז / העידוד עיקר החינוך (ב) - מדוע הילד דוחה את העידוד? . . . . . 68

שיעור ח / העידוד עיקר החינוך (ג) - לעודד את התורה והמצוות של הילד . . 70

### השלב השלישי: הכלים להתחלת התנהגות חיובית ומניעת התנהגות שלילית

שיעור ט / המשמעת (א) - המשמעת - מתנה לילד . . . . . 71

שיעור י / המשמעת (ב) - סוד המשמעת . . . . . 73

שיעור יא / המשמעת (ג) - שלושת שלבי המשמעת . . . . . 75

- שיעור יב / המשמעת (ד) - הועקה של הילד: תהיו חזקים!!! . . . . . 80
- שיעור יג / המשמעת (ה) - תוכנית 'מצב שבת' של המשמעת . . . . . 83
- שיעור יד / המשמעת (ו) - איך מתחילים? . . . . . 85
- שיעור מז / המשמעת (ז) - משמעת היא לא חינוכית, היא אנטי חינוכית! . . . . 87
- שיעור מז / המשמעת (ח) - דוגמא לעידוד נכון לאחר הפעלת משמעת . . . . . 89
- שיעור יז / הפרס (א) - זהירות, פרס לפניך! . . . . . 90
- שיעור יח / הפרס (ב) - שלושת שלבי הפרס והתנהגות בהענקות החומריות . . 92
- שיעור יט / העידוד לאחר הפרס - דוגמא לעידוד נכון לאחר שימוש בפרס . . . 96

### השלב הרביעי: הכלים לתגובה לאחר התנהגות שלילית

- שיעור כ / הקדמה לשלב הרביעי - הביקורת המתמדת - עונש שלא נגמר . . . 97
- שיעור כא / הדרכה - ללכת עם הילד, לא נגדו! . . . . . 99
- שיעור כב / תגובות אימון . . . . . 101
- שיעור כג / העונש (א) - זהירות: מוקש רב עוצמה לפניך! . . . . . 103
- שיעור כד / העונש (ב) - שלוש דרגות העונש . . . . . 106
- שיעור כה / העונש (ג) - אסור להעניש באמצעות מכות! . . . . . 110

### השלב החמישי: הכלים לחינוך לנושאים רוחניים

- שיעור כו / הקדמה לשלב החמישי (א) - תפקידנו בחינוך לתורה ומצוות . . . 113
- שיעור כז / הקדמה לשלב הרביעי (ב) - הפעלת מנגנון הלמידה הטבעית . . . 117



- שיעור כח / כלי המפתח קדושה וטהרה - המפתח להנאה מדברים רוחניים . . 120
- שיעור כט / חוויה והנאה (א) - לא באמצעות משמעת ולחץ!!! . . . . . 124
- שיעור ל / חוויה והנאה (ב) - התשובות לחשש מפני הרפיית הלחץ . . . . . 126
- שיעור לא / חוויה והנאה (ג) - חינוך ללימוד תורה . . . . . 128
- שיעור לב / חוויה והנאה (ד) - חינוך לתפילה . . . . . 130
- שיעור לג / חוויה והנאה (ה) - חינוך לשבת ושאר מצוות . . . . . 132
- שיעור חיתום / הכלים לחיסון לקראת גיל ההתבגרות . . . . . 134





## השלב הראשון: כלי הבסיס - חום ואהבה



### שיעור א

#### ◇ חום ואהבה (א) ◇

#### חשיבות השימוש בכלי 'חום ואהבה'

לשימוש בכלי הבסיס - חום ואהבה, ישנן שלוש מטרות עיקריות:

**א. צורך נפשי בסיסי** - אי אפשר לגדל ילד בעל נפש מאוזנת בלי שיחוש שהוריו אוהבים אותו! זה האוכל הנפשי הנצרך לו ביותר. בית בו הילדים לא מרגישים אוהבים - זהו בית הרוס! הרי גם אנחנו כמבוגרים לא יכולים לסבול להשאיר במקום בו לא מעריכים אותנו, ומה יעשו הילדים שאין להם לאן לברוח??

**ב. הפנמת הפעילות החינוכית** - ילד שמרגיש שאינו אהוב ואינו רצוי בבית, ידחה כל פעילות חינוכית שהיא. הוא יהיה בטוח שמנסים 'לעבוד' עליו ו'לנצל' אותו. גם כשנעודד אותו, הוא יחפש מה ה'אינטרס' שלנו. רק ילד שחש אהוב ורצוי, יש לו את הבסיס לכל פעילות חינוכית שהיא. 'ערוצי הקליטה' שלו



פתוחים, והוא מוכן לקבל ולהפנים את מה שההורים והמחנכים מנסים להנחיל לו.

**ג. מניעת הנשירה לרחוב** - תופעת הנשירה לצערנו הולכת ומתרבה, וצעירים וצעירות רבים מפנים עורף לביתם בו גדלו שנים רבות, ומעדיפים את השהות ברחוב.

הקשר בין החום והאהבה לנשירה, מתבטא בשלושה תחומים עיקריים: **א.** חסינות מפני הנשירה. **ב.** נשירה שקטה בלי פגיעה בבית. **ג.** הסרת המחסום הרגשי לחזור הביתה. ככל שהילד מרגיש אהוב ורצוי בבית - כך גדילה החסינות שלו נגד פגעי הרחוב, וגם אם ח"ו הוא ינשור לרחוב, זה לא יהיה עם פגיעה בבית. וכן כשהוא ירצה לחזור לבית - לא יעמדו בפניו קשיים רגשיים לעשות זאת. ונבאר.

### **חסינות מפני הנשירה:**

ילד שמרגיש אהוב ורצוי בבית - מפתח 'חסינות' טבעית נגד פגעי הרחוב, כי החום והאהבה גורמים לו ל'משיכה' לבית, וככל שגדילה הרגשת החום והאהבה שלו בבית - כך גדל כוח המשיכה לבית. לכן, גם אם הוא נחשף לפגעי הרחוב, וכח המשיכה שלו מנסה למשוך אותו אליו, הרי שזה לא קורה בקלות, כי יש לו משיכה נגדית לאווירת הבית. ככל שכח המשיכה של הבית חזק יותר - כך מעטים יותר הסיכויים שהוא ימשך החוצה.

לעומת זאת, ככל שהילד מרגיש פחות שהוא אהוב ורצוי בבית, כך 'כח המשיכה' של הבית הולך ויורד, וממילא כל פיתוי קטן מהרחוב מצליח למשוך אותו לשם, כי אין לו משיכה נגד.

וכאשר הילד חש 'דחוי', שלא אוהבים אותו בבית - אז המצב גרוע יותר, כי לא רק שהבית לא מייצר 'משיכה' אליו, אדרבה - הוא מייצר דחייה! ילד כזה מחפש איך לשהות במקום אחר ובכך להמלט מהאווירה הקשה שבבית. וכשהוא קולט שיש הנאות



ברחוב, הוא ממחר לבדוק אותם, וכשזה ח"ו 'מוצא חן בעיניו', לא ירחק היום והוא כבר יהיה עמוק בצד השני של המתרס.

### נשירה שקטה בלי פגיעה בבית

כאשר ילד חש אהוב ורצוי בבית, ורק חבר קלוקל אותו ומשך אותו החוצה, אזי הנשירה תהיה 'שקטה', הוא לא יפגע בבית בדרכו החוצה, אלא יעשה הכל בצנעא כדי שהוריו לא יצטערו ושלא יגרם בושות למשפחתו, כך לא יגרם נזק למעמד אחיו ואחיותיו בחברה, וגם האיכות של הצעות השידוכים לא תרד.

אבל כשהילד לא הרגיש שאוהבים ומעריכים אותו, וגרוע מכך - הוא חש דחוי, אזי הוא מפתח שנאה עצומה לבית, מה שמתפרץ בזמן הנשירה. אז הוא מתחצף ועושה 'להכעיס', גורם בכוונה צער להוריו ולמשפחתו, מתלבש בכוונה בצורה רחובית, הולך עם האייפון והאוזניות ברחובות, מדליק מוזיקה בשבת קודש בקולי קולות, על אף הצער העצום והנורא שהוא גורם להוריו, וכאשר הם מנסים להעיר לו הוא מתחצף בעזות מצח 'אל תגידו לי מה לעשות', ואף מזמין להם משטרה... התנהגות כזו גורמת לבושה נוראה להורים עד כדי התקפי לב ח"ו, ילדי השכונה מתרחקים מאחיו ואחיותיו, וגם איכות הצעות השידוכים יורדת באופן ניכר.

יש שני רווחים נוספים כאשר הנשירה היא 'שקטה': **טיפול בנשירה בצורה נכונה** - הטיפול בנוער הנושר מצריך הרבה סבלנות והבלגה, מה שקשה מאוד בנשירה רגילה, שכן הבושה והחוצפה גורמת לעשות טעויות בלתי הפיכות, לעומת הנשירה השקטה בה ניתן ליישם את עצות המומחים ולטפל בבעיה בצורה נכונה. **הקלה על תהליך החזרה בתשובה** - כאשר הבחור רוצה כבר לחזור בתשובה, בנשירה הרגילה הדבר קשה לו ביותר, כי כולם כבר מכירים אותו כה'פרחח' של השכונה. לעומת הנשירה השקטה, שכיון שכמעט אף אחד לא יודע על כך, הוא יכול לחזור בתשובה בקלות יותר.



### הסרת המחסום הרגשי לחזור הביתה:

מי שתקופת הילדות שלו עברה עליו בנעימים, הוא הרגיש אהוב ורצוי, הרגיש את הכיף והנעימות שבבית, ורק הפיתויים ברחוב משכו אותו, הרי שכשיגיע השלב בו הוא ירצה לחזור הביתה, לא יהיה לו קשה לו לעשות זאת. אדרבה, הוא התגעגע לאוירה החמימה הביתית.

אבל מי שבתקופת הילדות שלו לא נהנה בבית, הוא לא הרגיש שאוהבים אותו, ואולי אפילו להיפך - הוא הרגיש דחוי, הרי שיש לו מחסום רגשי קשה מאוד לחזור הביתה, למקום השנאוי עליו כל כך, ולכן על אף הקושי הגדול להשאר בחוץ, בקור ובחום, בכל זאת הוא לא רוצה לחזור לבית, כי שם יותר כואב לו.

אמנם, ניתן לראות נשירה גם בבתים בהם ההורים אוהבים מאוד את ילדיהם, וזאת מהסיבה שהילד חש שהוא לא אהוב, כי עצם זה שההורים אוהבים את ילדיהם עדיין לא מכריח שהילדים חשים ומרגישים כך! יתכן מאוד מצב בו ההורים אוהבים - אבל הילדים חושבים בדיוק להיפך! את ההסבר לכך נלמד בשיעור הבא.





## שיעור ב

### ◇ חום ואהבה (ב) ◇

#### מנין לו לדעת??

הורים אוהבים את ילדיהם בכל נפשם, ואכן, גם הילדים היו צריכים לחוש בכך, אבל הבעיה היא שמבלי משים אנחנו משגרים להם את כל ההוכחות האפשריות שאנחנו **לא** אוהבים אותם:

**א. ספיגת ביקורת מתמדת** - על כל צעד ושעל, על כל שגיאה קטנה מיד מעמידים אותו על מקומו, כועסים עליו לעיתים תכופות, נוזפים בו על דברים של מה בכך, גם כשהוא לא כל כך אשם. מצפים ממנו להרבה מידי, והוא לא מצליח לספק את הדרישות. הוא חש יומיום שמאוכזבים ממנו. מהציונים שלו, מההישגים שלו בכלל, ובוודאי מחוסר המשמעת שלו.

**ב. אורית בית זעופה ולחוצה** - קשיי החיים גורמים לנו להיות לחוצים ופחות סבלניים. מבחינתנו אין לזה קשר לאהבתנו לילדים, אך הם לא מסוגלים להבין את קשיי הפרנסה שלנו וכדו', ולכן הם מפרשים את זה ישירות אליהם, אם אבא לא מחייך אלי, אם אמא לא סבלנית בשבילי - זה אומר שיש בעיה אצלי, לא אוהבים ומעריכים אותי.



**ג. חוסר חמור בעידוד ותמיכה** - כשהוא עושה משהו לא טוב אנחנו לא שוכחים לו את זה, אבל כשהוא מתנהג טוב הוא בקושי מקבל על זה מילה טובה, ובוודאי שלא באותו טון ורגש כמו הביקורת.

הוכחות אלו בעצם 'משדרות' לילד שהוא אינו אהוב ואינו רצוי, על אף שהאמת אינה כך. בשיעור הבא נלמד כיצד נשדר לילדינו את אהבתנו המוסתרת בלב פנימה.







## השלב השלישי: הכלים להתחלת התנהגות חיובית ומניעת התנהגות שלילית



### ◆ המשמעת (א) ◆

#### המשמעת - מתנה לילד

בעיית המשמעת מעסיקה את כולנו. ישנם כאלו שלאחר שלא נחלו הצלחה בענין זה בדרך הרגילה, החליטו להלחם ולהשיג אותה בכל מחיר, גם במחיר של איומים ועונשים. כנגדם, ישנה קבוצה שנכנעה למצב, כאשר הם דורשים משמעת כמה שפחות.

אך שתי קבוצות אלו לא באמת פתרו את הבעיה, כי הגישה של המלחמה יוצרת אווירה קשה ומתוחה בבית, והגישה של כניעה אמנם יכולה להיטיב להורים, אך גורמת נזק חמור לילדים, כי עיקר השימוש במשמעת הוא לא בשביל ההורים, אלא לטובת הילד עצמו, דבר הבא לידי ביטוי בשלושה תחומים:



**א. הקניית הבסיס ליראת שמים** - ההתרגלות לציית לסמכות שמעליו, תעזור לו מאוד בכל מהלך חייו, הוא יתחבב על מוריו, ובכל מקום בו יהיה מנהל מעליו, ובעיקר הוא ילמד לציית להוראות הקב"ה כפי שמורים פוסקי ההלכה.

**ב. הקניית בטחון ויציבות נפשית** - כאשר הוא יראה שהוריו חזקים ומילה שלהם זו מילה, ודמעות או פרצוף 'חמוץ' לא מזיזים אותם - הוא לומד שיש להם חוזק פנימי שיש בכוחו להגן עליו מפני פגעי החיים.

**ג. משמעת עצמית** - ילד שחי בסביבה שעומדים בה על המשמעת, שמילה זו מילה, מסגל את ההתנהגות הזו לעצמו, וכך הוא קונה משמעת עצמית, דבר שעוזר מאוד בכל מהלך חייו.

לכן, חובתנו כהורים ומחנכים היא לא להכנע לילד ולאבד ממנו את המתנה היקרה הזו ששמה "משמעת", וגם לא להלחם בו ולהעכיר את אוירת הבית.

**בשיעורים הבאים נגלה את שביל הזהב**, כיצד נוכל להשיג את המשמעת בלי לבזבז אנרגיות מיותרות, בלי כעס, איום או עונש, ומצד שני - בלי שום כניעה, ובלי לוותר על שום דרישה שלנו.





## שיעור י

### ◆ המשמעת (ב) ◆

#### סוד המשמעת

השאלה 'מדוע ילדינו לא שומעים לנו' נובעת מהתפיסה שאין קושי מיוחד בציות לסמכות. אמנם יש בכך צדק, כי כל אדם נולד עם 'תכונת הציות', שמשדרת לו את ההבנה שצריך לציית לסמכות שמעליו. אך כנגדה יש את 'תכונת החופש', שלא מוכנה שמישהו יגביל את נפש הילד ומשדרת לו שדר הפוך 'אל תכנע למה שדורשים ממך'.

לכן, בכל דרישה למשמעת מתחוללת בקרבו מלחמת רגשות עזה: מצד אחד תכונת הציות מנסה לעזור לו לציית, אך תכונת החופש, החזקה והעוצמתית ממנה פי כמה, מסרבת לכך בכל תוקף, היא לא מוכנה שהוא 'יכנע' לאדם אחר, ומכאן התוצאה העגומה של הסירוב לציית.

אמנם, כפי שלמדנו, תכונת החופש מתעוררת רק כאשר היא מבינה שהדרישה למשמעת נובעת מתוך מניעים אישיים, מה שאומר שהציות יהיה בעצם 'כניעה' לדורש - דבר שסותר לחלוטין את כל מה שמייצגת תכונת החופש.



אבל כשהילד יבין שהדרישה לא נובעת מתוך מניעים אישיים כלל, שאין כאן שום דרישה ל'כניעה', היא לא תתנגד, ותניח לתכונת הציות לעזור לילד לציית להוראות של הסמכות שמעליו.

**וזוהו בעצם סוד המשמעת - לדרוש אותה בצורה שהילד יבין שהדרישה לא באה מתוך מניעים אישיים כלל, כך שהציות הוא לא מ'כניעה' אלא שכך הוא צורת החיים.**

אלא, שבמהלך הדרישה למשמעת ישנם 'מוקשים' נסתרים שמשדרים לתכונת החופש שהדרישה למשמעת נובעת מתוך מניעים אישיים, דבר שמעורר אותה מיד למלחמה הקשה שאותה אנו רוצים למנוע. בשיעור הבא, נלמד היכן מסתתרים המוקשים האלו, ואיך מדלגים עליהם.





## שיעור יז

### ◆ הפרס (א) ◆

#### זהירות, פרס לפניך!

יש סכנה רבה בשימוש בפרס, כי הסיבה לכך שאנחנו רואים את הערכים כמטרה ואת הפרס כאמצעי, היא משום שאנו מכירים בחשיבות של הערכים, ומכירים גם באי החשיבות של הפרס הגשמי, אבל הילד - שעדיין לא מודע לחשיבות של הערכים, ודוקא הפרס חשוב מאוד בעיניו, הופך את היוצרות, ושם את הפרס כמטרה, והערכים כאמצעי ודרך להגיע אליהם!

כך שיצרנו מהלך הפוך לחלוטין: **התחזק אצלו השאיפה להענקות חומריות [שזה לכשעצמו דבר שאינו רצוי], ונהיה לו קשה הפעילות הערכית.** הוא לא רוצה להתאמץ בשביל ערכים אם הוא לא מקבל תגמול.

מניעת הנאות גשמיות בצורה קיצונית לא תעזור, כי אדרבה, תחושת החסר הזו תגרום לו לפתח תשוקה אדירה וחזקה להשיג את אותם הנאות גשמיות ששללו ממנו.

הדרך הנכונה היא להעניק הענקות גשמיות, אבל **בלי להעצים את התשוקה לכך.** ישנם חמשה גורמים לפיתוח התשוקה:



**א. יכולת השגה** - כשאדם יודע שהדבר בידו, הוא משתוקק אליו פי כמה וכמה ממי שיודע שזה לא קשור אליו וכמה שהוא ישתדל זה לא יהיה אצלו.

**ב. ציפייה** - הזמן של הציפייה לפרס מפתח מאוד מאוד את התשוקה.

**ג. תחושת חסר** - כאשר אדם מרגיש שחסר לו משהו, הוא משתוקק לזה עשרת מונים ממי שלא מרגיש 'חסר' אלא 'תוספת'.

**ד. אפשרות בחירה** - כשיש לאדם אפשרות בחירה, הוא יכול לשבת ולדמיין מה הוא יקנה בדיוק, וזה גורם לפיתוח התשוקה, לעומת פרס שקבוע מראש או שמגיע בהפתעה, כך שמנענו ממנו את אפשרות הבחירה.

**ה. העצמת הערך למתנה לאחר קבלתה** - הילד לומד להינות מדברים גשמיים, וממילא לצפות לזה בפעם הבאה.

בשיעור הבא נראה כיצד מתנהגים נכונה בשלושת שלבי הפרס, להעניק את הפרס אך בלי להעצים את התשוקה לכך.





## השלב הרביעי: הכלים לתגובה לאחר התנהגות שלילית



### שיעור כ

#### ◇ הקדמה לשלב הרביעי ◇

##### הביקורת המתמדת - עונש שלא נגמר

בלי שנשים לב, המצב הרגיל בבית הוא ביקורת על כל דבר וענין. ממש עונש מתמיד שאנו מטילים על ילדינו השכם והערב. כשהם לא התנהגו כשורה - גשם זלעפות מצליף: הטחת עלבונות, הטפות מליציות, פריקת כעס טעונה, ומילים כדרבנות.

גם כשהם עשו דברים טובים, אנחנו מעירים להם למה הם לא עשו טוב יותר. לדוגמא: 'סידרת את החדר כל כך יפה, אבל למה הילקוט נשאר זרוק באמצע?'; 'שטפת את כל הכלים מעולה, אבל למה הרטבת את כל המטבח?'

יתכן שהורים רבים יחשבו שהם לא כאלו. הורים אלו, יכולים לעשות ניסוי של הקלטת שעת הבוקר, במשך כמה ימים [בשיעור הסברנו זאת בהרחבה], ולגלות עד כמה אנחנו ביקורתיים כלפי הילדים שלנו.





אמנם, גם כאשר נודה בכך שהבית שלנו ספוג בביקורת, יהיה קשה לנו לחדול מכך, מחמת שנדמה לנו שאכן יש כח בביקורת לשנות התנהגות. בפועל, הילדים נרתעים ונמנעים ממעשים שליליים.

אך זו טעות. טעות חמורה! אמנם הביקורת יכולה למנוע את הילדים כעת מלעשות מעשה כזה או אחר, כי הם מפחדים מאיתנו. אבל **רצון לשנות את ההתנהגות, מה שיביא לשינוי התנהגות גם בעתיד - שזה עיקר החינוך - לעולם לא יכול לבוא מהביקורת!!**

הרי אנחנו יודעים על עצמינו, שכאשר מטיחים בנו ביקורת - גם אם זה בדברים שהיינו רוצים להשתנות בהם - אך הצורה שבה העבירו לנו את המסר גורמת לנו בדווקא לא לעשות כך! זאת משום שכשמבקרים אותנו - גם אם הביקורת צודקת - אנו חשים מותקפים, ו'מנגננון ההגנה' שלנו מתעורר.

צריך רק 'להעביר' את הידיעה הזו - שאין כח בביקורת לשנות התנהגות - גם בהקשר לילדים שלנו. צריך לזכור ולהפנים היטב, שכשאנחנו מבקרים את מעשי הילד, הרי זה **לא גורם לו שום רצון להתנהג טוב!**

בנוסף לכך צריך לזכור, **שהביקורת, ובפרט הביקורת המתמדת, גורמת לנזק עצום בנפשו של הילד.** כי אנחנו משדרים לו כל הזמן כמה הוא לא טוב, וכמה המעשים שלו לא רצויים!

בשיעור הבאנו את ההמחשה הנפלאה שהעביר הרב יעקובזון למזכיר שלו על אי התועלת והנזק שיש בביקורת המתמדת.

**'למה' כביקורת:** יש לזכור שגם כשאנחנו אומרים השכם והערב 'למה הרבצת לו'; 'למה לא הכנת שיעורים', וכן על זה הדרך, גם זה נחשב כביקורת! כי בכך אנחנו משדרים לילד שהוא מתנהג בצורה לא נכונה.



**תיקון הרגלי ביקורת:** כדי לתקן את ההרגל שלנו לבקר, יש לעשות ניסוי לשבועיים, לא לבקר בכלל, ומצד שני לעודד ככל האפשר. לפתע נגלה שאכן אפשרי להתנהל בצורה כזו. אמנם, מפעם לפעם 'נחזור לעצמינו' ולהרגלי הביקורת, אבל זה יהיה בצורה הרבה יותר טובה מאשר היה בתחילה. כמובן שגם אז ניתן להכריז על שבועיים נוספים של ניסיון בלי לבקר.

לכן עלינו לנסות לחדול כליל מהביקורת המתמדת, השגרתית, שאין בה שום תועלת, אלא רק נזק, ולפחות להמעיט אותה ככל האפשר. ואם נשאל כיצד אם כן נשנה את התנהגותם של הילדים? התשובה היא, **באמצעות כלי ה'הדרכה'**, הוא הכלי לשינוי התנהגותם של הילדים, בנחת ובשמחה, ללא שום נזק, ועל כך בע"ה בשיעור הבא.





## שיעור לא

### ◇ חוויה והנאה (ג) ◇

#### חינוך ללימוד תורה

בנוסף לכך שהחינוך ללימוד תורה צריך להיות מתוך חוויה והנאה, יש להתמקד גם על הקניית עריבות ומתיקות התורה.

**חוויה והנאה** - לשים לב שהלימוד עם הילד יהיה מתוך כיף ולא מתוך לחץ. לא לומר לו אני 'בוחן' אותך, אלא 'אנחנו חוזרים יחד' על מה שלמדת, אני רוצה להינות ממך. לא לתת לו הרגשה ש'אבא עסוק, והוא מתאמץ להקדיש זמן עבורי' אלא להיפך, שהילד ירגיש שאצל אבא זו שעת ה'עונג שבת' שלו, לומר לו את זה תוך כדי הלימוד 'כמה אני נהנה ללמוד איתך'. שהלימוד יהיה מתוך כיף, לפרגן לו על כל הבנה טובה שלו. אפשר גם להביא משהו טעים לשעת הלימוד.

שב על ידו דווקא, הנח ידך בחביבות על כתפו. ומצה את מלוא כישוריך, כדי להבחין היכן הוא כן יודע. היכן יש בדל של הברקה במה שהוא אומר. וגם אם זה 'יצא לו' שלא בכוונה, שבח אותו ופרגן לו על כך. התפעל ממנו. עודד אותו. **אתה חייב לדאוג, שהלימוד יחרת בתודעתו כחוויה רוחנית עשירה.**



הלימוד כאמור צריך להיות מתוך כיף, בלי להעמיס על הילד ללמוד עוד ועוד הספקים מחוץ לסדרי הלימוד שלו, בשביל שנוכל להתגאות ב'גדול הדור הבא' שאנחנו מגדלים בבית. הכל צריך להיות תואם לגיל ולכוחות שלו.

בשיעור הבאנו סיפור על אבא שטרח ללמוד כל יום עם בנו ממש במסירות נפש, אך מכיון שהיה זה בצורה לא טובה, בדרך ביקורתית ולא נעימה, נגרם מכך נזק אדיר לילד לכל הגישה שלו ללימוד תורה.

**הקניית עריבות ומתיקות התורה** - עיקר המטרה בחינוך לתורה היא לגרום להנאה וחשק בלימוד, שיבין שאכן 'אין דבר מתוק יותר מדף גמרא'. לחפש את הדרך להעריב עליו את דברי התורה. לא להתמקד בהספק הלימודי אלא בהבנה. עדיף שידע קטע אחד טוב, יבין אותו ויהנה ממנו, מאשר ילמד כמה דפים ואין לו בהירות בהם. בפרט יש לשים לב לכשרוניים, שמכיון שמבינים הכל מהר אין הם נהנים מהלימוד, ויש למצוא את הדרך שהם **ינהו** מהתורה.

עלינו לזכור: מי שטעם את המתיקות המופלאה הנדירה והמיוחדת שיש בלימוד התורה, יש לו את הכח להתמודד מול כל הנסיונות, להשאר תמיד בעולמה של תורה, **כי את המתיקות והעריבות הזו, הוא לא יהיה מסוגל לעזוב לעולמים!!!**

